

Vilma Veckman

SUOSITTUJEN LASTENKIRJOJEN KASVATUKSELLISIA SISÄLTÖJÄ

Tarkastelussa vuoden 2022 lainatuimpia ja myydyimpiä
lastenkirjoja

TIIVISTELMÄ

Vilma Veckman: Suosittujen lastenkirjojen kasvatuksellisia sisältöjä - Tarkastelussa vuoden 2022 lainatuimpia ja myydyimpiä lastenkirjoja
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Lokakuu 2023

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vuoden 2022 suosituimpien lastenkirjojen kasvatuksellisia sisältöjä, sekä näiden kirjojen sisältöjen mahdollisia yhteneväisyyksiä. Laadullisen tutkimuksen aineistona toimii vuoden 2022 aikana, kolme Suomessa myydyintä, sekä kolme Pirkanmaan kirjastoverkoston alueella lainatuinta lastenkirjaa. Aineistona käytettävät myydyimmät lastenkirjat ovat eri kirjailijoiden teoksia, kolmen lainatuimman kirjan ollessa samojen kirjailijoiden kirjoittamia, saman kirjasarjan eri osia.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä käytetään teorioita kasvatuksesta ja lastenkirjallisuudesta, sekä teorioita lukemisen ja lastenkirjallisuuden suhteesta kasvatukseen. Kasvatus ajatellaan tässä tutkimuksessa jatkuvana prosessina, jota tapahtuu kaikkialla. Myös lastenkirjallisuuden ajatellaan olevan kasvattavaa. Joissakin tapauksissa lastenkirjallisuuden kasvatukselliset sisällöt voivat näyttäytyä vain arvojen välittämisenä, ja toisissa tapauksissa selkeämmin näkyvillä tavoilla. Lastenkirjallisuuden ajatellaan pyrkivän pääasiallisesti joko kasvattamaan tai viihdyttämään lukijoitaan, mutta usein läsnä ovat nämä molemmat puolet.

Tutkimuksessa keskityttiin ainoastaan aineistona olevien teosten kirjallisiin sisältöihin, joita analysoitiin dialogisen tematisoinnin avulla. Merkittäviksi nähdystä, kasvatukselliseksi miellettävistä aineisto-otteista muodostettiin neljä teemaa, jotka ilmentävät aineiston keskeisimpiä kasvatuksellisia sisältöjä. Teemoiksi muodostettiin tunteisiin ja tunnetaitoihin liittyvät sisällöt, tapakulttuuriin liittyvät sisällöt, muiden avuliaisuuteen ja yhteisölliseen luottamukseen liittyvät sisällöt sekä ympäristöön liittyvät sisällöt.

Tutkimuksen keskeisin tulos liittyy aineiston sisällölliseen yhteneväisyyteen. Vaikka aineistona olevat kirjat ovat erilaisia, niissä ilmenee monia samankaltaisia kasvatuksellisia sisältöjä. Erityisesti jännittämiseen liittyviä sisältöjä on monessa kirjassa. Myös muiden apuun ja tukeen luottamiseen liittyviä sisältöjä on nähtävillä useammassa kirjassa. Tutkimuksen tulokset vahvistavat lastenkirjallisuuden kasvatuksellisiin sisältöihin liittyvää teoriaa. Jokaisesta aineistona toimivasta kirjasta löydettiin ainakin joitakin kasvatukselliseksi miellettäviä sisältöjä tai välitettäviä arvoja, riippumatta siitä, onko analyysin perusteella kirjan ensisijaisena pyrkimyksenä lukijan viihdyttäminen vai kasvattaminen.

Avainsanat: kasvatus, lastenkirjallisuus, arvot, lastenkirjallisuus kasvattajana

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	KASVATUKSESTA JA LASTENKIRJALLISUUDESTA	6
2.1	Kasvatus	6
2.2	Lastenkirjallisuus	7
2.3	Lukemisen ja lastenkirjallisuuden suhde kasvatukseen	9
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	12
3.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	12
3.2	Metodologia	12
3.3	Aineiston hankinta	13
3.4	Aineisto	14
3.5	Myydyimmät lastenkirjat Suomessa vuonna 2022	14
3.6	Lainatuimmat lastenkirjat Pirkanmaalla vuonna 2022	15
3.7	Miksi myydyimpien ja lainatuimpien kirjojen tilastot eroavat toisistaan?	17
3.8	Analyysi.....	18
4	TULOKSET	20
4.1	Kirjojen kasvatukselliset teemat	20
4.1.1	<i>Tunteisiin ja tunteisiin liittyvät sisällöt.....</i>	<i>20</i>
4.1.2	<i>Tapakulttuuriin liittyvät sisällöt.....</i>	<i>21</i>
4.1.3	<i>Muiden apuun ja yhteisölliseen luottamukseen liittyvät sisällöt</i>	<i>23</i>
4.1.4	<i>Ympäristöön liittyvät sisällöt</i>	<i>23</i>
4.2	Kirjojen tavoitteita ja kasvatuksellisia sisältöjä	24
4.2.1	<i>Pippendorfin kirjavat kummitukset</i>	<i>24</i>
4.2.2	<i>Supermarsun rohkeuskirja</i>	<i>24</i>
4.2.3	<i>Rapiseva reppu</i>	<i>25</i>
4.2.4	<i>Tatu ja Patu – kovaa menoa kiskoilla.....</i>	<i>25</i>
4.2.5	<i>Tatu ja Patu kesäleirillä</i>	<i>25</i>
4.2.6	<i>Tatu ja Patu, elämä ja teot</i>	<i>26</i>
4.3	Tatu ja Patu kirjojen suosio.....	26
5	POHDINTA.....	28
5.1	Johtopäätökset.....	28
5.2	Jatkotutkimusehdotus	29
5.3	Tutkimuksen etiikka ja luotettavuus	30
	LÄHTEET.....	32

1 JOHDANTO

Kirjallisuus heijastelee aina jollain tapaa aikaa, jolloin se on kirjoitettu. Heijastuksen voi nähdä joko suorana kuvauksena ja esimerkiksi tarinan sijoittumisena kyseiseen aikaan, mutta toisaalta myös valintoina ja näkökulmina, jolla kirjan aihetta käsitellään. Tämän takia koen mielenkiintoiseksi tutkia ajankohtaisia, juuri tämän päivän suomalaisen lastenkirjallisuuden suosituimpia teoksia, ja pohtia niissä mahdollisesti näyttäytyviä kasvatukselliseksi miellettyjä teemoja tai arvoja. Uskoakseni kaikella kirjallisuudella halutaan välittää jotakin, ja lastenkirjoissa näitä tarkoituksia on varmasti monenlaisia. Joillakin kirjoilla halutaan viihdyttää ja hauskuuttaa, toisilla rohkaista olemaan omanlainen ainutlaatuinen itsensä ja kolmansilla opettaa elämästä ja maailmasta mahdollisesti jotain oman elinpiirin ulkopuolelta. Lastenkirjoihin on mielenkiintoista syventyä tarkemmin, sillä kirjojen mahdolliset kasvatukselliset sisällöt eivät välttämättä ole suoraan erotettavissa, vaan niiden erottaminen voi vaatia tarkempaa analysointia sekä kasvatustieteellistä ymmärrystä.

Hiljattain julkaistua kasvatustieteellistä lastenkirjallisuuden tutkimusta on tehty esimerkiksi perinteisen suomalaisen tyttökirjallisuuden kasvatuksellisista sisällöistä, jossa keskitytään noin vuosina 1910–1950 julkaistuihin tyttökirjallisuuden klassikoihin (ks. Kokkonen, 2023). Kokkonen väitöskirjansa lisäksi viime vuosien kasvatustieteellisissä pro gradu -tutkielmissa lastenkirjojen sisällöistä on tutkittu esimerkiksi monikulttuurisuuden näkymistä, erilaisten perheiden representaatioita, fantasiakirjallisuuden opetuskäyttöä, opettajuuden näkymistä, sosioemotionaalisia taitoja sekä ympäristöteemoja. Lastenkirjallisuutta voidaan siis opinnäytetöissäkin tutkia monesta näkökulmasta, mutta nykypäivän suosittujen lastenkirjojen kasvatuksellisia sisältöjä ei ole ainakaan viime vuosina tutkittu.

Tämän tutkimuksen puitteissa tutkin laadullisen sisällönanalyysin keinoin vuoden 2022 aikana Suomessa myydyimmistä ja Pirkanmaan kirjastoverkoston lainatuimmista lastenkirjallisuuden teoksista löydettävissä olevia kasvatuksellisia

teemoja ja arvoja. Ylösen ja Heikkilä-Halttusen (2017, s. 102) mukaan lastenkirjallisuudelle on kaksi puolta tai odotusarvoa, sekä kasvatuksellinen että viihdyttämiseen pyrkivä. Parhaiten onnistuneeksi aikuisten näkökulmasta voisi ajatellakin sellaisen lastenkirjan, joka viihdyttää tarpeeksi, jotta lapset siitä kiinnostuisivat ja innostuisivat, toisaalta sisältäen kasvatuksellisesti arvokkaan sisällön ja sanoman. Näistä kasvatukselliseksi mielletävistä sisällöistä olen tässä tutkimuksessa kiinnostunut, toki tietämättä, kumpaa tarkoitusperää varten aineiston kirjat on kirjoitettu.

2 KASVATUKSESTA JA LASTENKIRJALLISUUDESTA

Tässä luvussa syvennyttään kasvatukseen ja lastenkirjallisuuteen teoreettisina käsitteinä. Lastenkirjallisuutta voidaan tutkia erilaisista näkökulmista, esimerkiksi kirjallisuudentutkimuksen, yhteiskuntatutkimuksen tai kasvatustieteiden tutkimuskentillä. Mustolan (2014a, s. 19) mukaan lastenkirjallisuutta pohditaan yleensä ainakin kahdesta näkökulmasta, joko kirja- tai lapsikeskeisesti ja tässä tutkimuksessa keskitytään lastenkirjallisuuteen lapsikeskeisestä, siis kasvatustieteellisestä näkökulmasta. Kappaleen lopussa pohditaan kahden pääkäsitteen, kasvatuksen ja lastenkirjallisuuden risteyskohtaa: sitä minkälainen kasvatuksellinen merkitys lastenkirjallisuudella voidaan nähdä olevan.

2.1 Kasvatus

Rinne, Kivirauma ja Lehtinen (2015) luonnehtivat kasvatuksen lähtevän pohjimmiltaan yhteisöistä ja yhteiskunnista. Uusi jäsen, lapsi, halutaan saattaa osaksi yhteisöä, jotta yhteisön olemassaololle ja jatkuvuudelle olisi edellytyksiä. Kasvatuksella halutaan siis taata, että yksilö oppii yhteisössään elämistä varten tarvittavia tietoja, taitoja ja arvoja. Kasvatusta tapahtuu, ja siihen vaikutetaan niin perheiden sisällä ja muissa henkilökohtaisissa suhteissa, mutta myös erilaisissa yhteiskunnallisissa instituutioissa kuten varhaiskasvatuksessa ja kouluissa (Rinne, Kivirauma & Lehtinen, 2015). Kasvatus voidaan ajatella monin eri tavoin, mutta joka tapauksessa päättymättömänä prosessina, jota tapahtuu kaikkialla. Kasvatus ei siis ole vain yksittäinen hetki tai oppi, jonka kasvattaja lapselle opettaa, vaan kyse on kokonaisuudesta. Siitä miten ajasta, paikasta ja erilaisista henkilökohtaisista resursseista riippuen opitaan itsestä, maailmasta ja toisista. Toisin sanoen kasvatuksen ja ihmisenä kasvamisen voisi ajatella olevan sitä, kuinka sosiaalisten suhteiden kautta opitaan elämään omina itsenään, rinnakkain muiden kanssa. Jos kasvun ajatellaan olevan maailmasta oppimista, voi

oikeastaan kaiken ajatella kasvattavan ja näin perheen ja instituutioiden lisäksi oppia saadaan myös esimerkiksi vertaisilta, esikuvilta, taiteesta, mediasta ja kirjallisuudesta.

Antikainen, Rinne ja Koski (2021) tuovat esiin, kuinka oleellista yhteiskunnille ja yhteisöille on jonkinlaiset kulloinkin jaetut arvot, joiden pohjalle yhdessä toimiminen rakentuu. Gjerstadin (2011, s.77) mukaan myös kasvatuksen ajatuksena on ”edistää arvokkaita asioita” siis jonkinlaisia kasvattajan arvoja. Tämän myötä kukaan kasvattaja ei voi olla neutraali, vaan kasvattaja vaikuttaa ”kasvatettavaan” aina jollakin tavalla. Nykyajan yhteiskunnissa arvot ovat kuitenkin hajautuneempia yhteiskunnan jäsenten välillä kuin aikaisemmin. Tästä johtuen arvoihin liittyvän kasvatuksen katsotaan lähtevän nykypäivänä enemmän kodeista ja vanhemmilta, entisen yhteiskuntalähtöisemmän tavan sijaan (Antikainen, ym. 2021). Antikainen ja kollegat (2021) tuovat kuitenkin esiin, että myös varhaiskasvatuksessa ja kouluissa on opetussuunnitelmissa määritellyt arvopohjat, joita näissä instituutioissa tulee noudattaa. Eräs tapa jäsentää kasvatuksen ihanteita suomalaisessa kontekstissa, onkin tutustua esimerkiksi Opetushallituksen määrittelemiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, johon on listattu arvopohja, jolle kasvatustoiminta rakentuu. Näiksi tärkeimmiksi arvoiksi on nostettu ”lapsuuden itseisarvo, ihmisenä kasvaminen, lapsen oikeudet, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus, perheiden monimuotoisuus sekä terveellinen ja kestävä elämäntapa” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022:2a). Vaikka kasvatuksen arvopohja onkin nykyään vanhemmista ja kodeista riippuvaisempaa, koskettaa varhaiskasvatus suurta osaa lapsista, jolloin tämä yhteiskunnallisesti säännelty kasvatuksen arvopohja tavoittaa monet perheet.

2.2 Lastenkirjallisuus

Apo (2001, s. 16) tuo esille, kuinka vaikka sadun (tai yleistettynä lastenkirjan ylipäättään) tarkoitus olisi miten kasvattava tai pedagogisesti suunniteltu, on sen oltava viihdyttävä, jotta se saavuttaisi yleisönsä ja herättäisi näissä ajatuksia. Hunt (1994, s. 3) tunnistaa, kuinka lastenkirjallisuudessa kyse ei ole vain tarinoiden kertomisesta, vaan tarinoiden kautta välitetään kuvaa yhteiskunnasta, maailmasta ja toisaalta myös lapsuudesta. Hänen mukaansa myös vallalla oleva

käsitys lapsuudesta on aina näkyvillä lastenkirjallisuudessa (Hunt, 1994, s. 5). Ainakaan menestynyt lastenkirja ei siis ehkä ikinä voi olla pelkästään kasvattava, tai viihdyttäväkään, vaan lastenkirjallisuudessa molemmat puolet ovat aina läsnä.

Lastenkirjallisuutta voi kuitenkin olla monenlaista, eivätkä tyyllilajit tai aihepiirit rajoita sitä. Lastenkirjallisuutta rajoittavaksi tekijäksi voi kuitenkin ajatella aikuiset. Huntin (1994, s. 16) mukaan aikuisten käsitys lapsista ja lapsuudesta vaikuttaa aiheisiin ja tapoihin, joilla lastenkirjoissa valittuihin, aikuisten mielestä lapsille sopiviin aiheisiin tartutaan. Myös Ylönen ja Heikkilä-Halttunen (2017, s. 97) tuovat esille, kuinka lastenkirjallisuus on yleensä aikuisten kirjoittamaa siitä näkökulmasta, jota he ajattelevat olennaiseksi. Nämä eivät kuitenkaan heidän näkemyksensä mukaan ole välttämättä samoja näkökulmia tai aiheita, joita lapset kirjallisuuteen kaipaisivat. Lastenkirjallisuus riippuu siis aikuisista ja heidän näkemyksistään. Mustolan (2014a, s. 13) mukaan tämän takia joissain tapauksissa koko lastenkirjallisuuden käsite on haluttu kyseenalaistaa, sillä kyseessä ei ole ainoastaan lapsiin liittyvä kirjallisuuden laji, vaan yleensä aina aikuiset ovat mukana kirjoittamassa, kuvittamassa, suunnittelemassa tai vähintään mahdollistamassa lastenkirjallisuuden teosten toteutusta.

Lastenkirjallisuudelle ei siis ole yhtä tiettyä määritelmää, vaan se voidaan nähdä monin eri tavoin. Näkemys riippuu siitä ajallisesta ja kulttuurisesta käsityksestä, joka liittyy niin lapsuuteen kuin kirjallisuuteenkin (Mustola, 2014a). Lastenkirjallisuuden määrittelyä hankaloittaa siis ainakin kaksi tekijää. Ensimmäiseksi, kirjallisuus luokitellaan yleensä tyyllilajin mukaan ja tästä poikkeuksena lastenkirjallisuus ei edusta yksittäistä tyyllilajia. Lastenkirjallisuuteen voi kuulua monen tyyllilajin kirjoja, aina kuvakirjoista runouteen, ja dekkareista tietokirjoihin. Tässä tutkimuksessa lastenkirjallisuus ajatellaan Mustolan (2014a, s.15) esimerkin mukaisesti lapsille suunnattujen kirjojen kautta. Se, ketkä milloinkin luetaan lapsiksi, on toinen lastenkirjallisuuden määrittelyä hankaloittava tekijä. Suomessa virallisissa yhteyksissä lapsiksi ajatellaan yleensä kaikki alle 18-vuotiaat henkilöt. Tämän ryhmän sisällä, alakouluikäisiä vanhemmat lapset voidaan kuitenkin ajatella nuoriksi. Nuorten taas voidaan päätellä kuluttavan enemmän juuri vanhemmille lapsille suunnattua nuortenkirjallisuutta, selvän nuoremmille suunnatun lastenkirjallisuuden sijaan. Selvää rajaa lapsen ja nuoren, ja toisaalta lasten- ja nuortenkirjallisuuden välille on kuitenkin hankala määrittää.

Lastenkirjallisuuden määrittely ainoastaan aiotun lukijakunnan perusteella ei tässä tutkimuksessa tehdystä valinnasta huolimatta ole aukoton ratkaisu, sillä Huntin (1994, s. 4) mukaan monissa lastenkirjoissa on viittauksia, joita ikänsä tai elämäkokemuksensa puolesta vain aikuiset voivat ymmärtää. Tällöin kirjailija ei siis ole kirjoittanut lastenkirjaansa vain lapsille, vaan aiotuksi lukijaksi on ajateltu myös aikuiset. Myös Laakso (2007, s. 108) kirjoittaa näistä lastenkirjallisuudessa esiintyvistä aikuislukijoille tarkoitetuista viittauksista, joita lapset ja aikuiset ymmärtävät luultavasti hyvin eri tavoin. Toisaalta voikin pohtia sitä, onko näiden viittauksien todellisen tarkoituksen merkityksellä väliä lapsilukijoille. Voihan kontekstia ymmärtämätönkin nauttia kirjallisesta sanailusta, vaikkei kirjoittajan syvin tarkoitus tällöin avautuisikaan. Tämän lisäksi toisaalta tiedetään myös lasten lukevan muutakin kuin erityisesti heille suunnattua kirjallisuutta (Mustola, 2014a, s. 15). Näistä määrittelyn hankaluuksista huolimatta, tämän tutkimuksen puitteissa lastenkirjallisuuden tutkiminen rajoittuu valmiiksi lastenkirjojen kategoriaan määriteltyihin teoksiin. Lastenkirjallisuutta tutkittaessa on silti hyvä tunnistaa, että kyse ei ole yksiselitteisestä ja selkeärajaisesta kirjallisuudenlajista.

2.3 Lukemisen ja lastenkirjallisuuden suhde kasvatukseen

Lastenkirjojen kasvatuksellinen puoli on tunnistettu Suomessa jo pitkään. 1900-luvun alussa suomen kielelle käännettäviä lasten ja nuortenkirjoja valittiin käännettäväksi niiden kasvatuksellisen funktion näkökulmasta, niin että käännöskirjallisuuden opetukset tukisivat kunkin ajan yhteiskunnallisia arvoja ja arvostuksia (Sagulin, 2009, s. 7). Myös Huntin (1994, s. 164) mukaan yhteiskunnalliset arvot vaikuttavat siihen, millaista lastenkirjallisuutta arvostetaan, hyväksytään tai edes sallitaan yhteiskunnallisesti, ja tämän perusteella sen kasvatuksellinen arvo ainakin jollain tapaa tiedostetaan.

Laukan (2001, s. 63) mukaan lastenkirjallisuuden tekijät ovatkin aina, mahdollisesti haluamattaankin, kasvattajia. Hänen mukaansa lapset ottavat oppia kaikesta, jolloin kirjailijat ja kuvittajat välittävät aina maailmankuvaansa ja arvomaailmaansa lastenkirjojen sivuilla, halusivatpa he tätä tai eivät. Myös Laakso (2007, s. 117) vertaa lastenkirjallisuuden kirjoittajia kasvattajiin. Huntin (1994, s. 3) mukaan ei olekaan mahdollista, että lastenkirjallisuus ei olisi lukijoihinsa vaikuttavaa tai jollain tavalla kasvattavaa. Nämä käsitykset tukevat

ajatusta siitä, kuinka lastenkirjallisuudella ja kasvatuksella on tiivis suhde, vaikka kirjassa ei tietoista tai tahallista kasvattavaa sisältöä olisikaan. Toisaalta lukemisella on myös toisenlaisia hyötyjä, sillä aikuisen ja lapsen yhteinen lukuhetki kehittää jo varhaisessa vaiheessa lapsen kykyä todellisuuden hahmottamisessa, kirjallisuutta ja tarinoita välineenä käyttäen (Sarmavuori, 1993, s. 12). Vanhempien lapsille ääneen lukemisella on myös todettu olevan yhteyttä lapsen korkeampaan älykkyydosamäärään koulun aloittamisvaiheessa (Sarmavuori, 1993, s. 11). Laakson (2007, s. 118) mukaan yhdessä ääneen lukeminen on myös merkittävää aikuisten ja lasten välistä vuorovaikutusta, ja näiden yhteisten lukuhetkien voi jo itsessään ajatella olevan kasvatuksellisesti merkittäviä, koska ne luovat yhteyttä vuorovaikutuksen keinoin. Lapsille ja lasten lukeminen on siis hyödyllistä monin tavoin, mahdollisesti kirjojen sisällöistäkin riippumatta. Lammenranta (1991 s. 78) tuokin esiin, kuinka kaunokirjallisuus ei yleensä suoraan opeta kuinka asiat ovat, vaan enemmänkin antaa esimerkkejä, joita voi soveltaa todellisuuteen. Kirjallisuuden kautta voi tutustua sellaisiin tarinoihin ja maailmoihin, joita ei itse osaisi kuvitella. Tarinoiden avulla voi oppia maailmasta ja ihmisyydestä, ja se valmistaa erilaisiin elämäntilanteisiin, joihin kirjallisuuden kautta on päässyt jo tutustumaan (Ylönen & Heikkilä-Halttunen, 2017).

Heikkilä-Halttusen (Ylönen & Heikkilä-Halttunen, 2017, s. 99) mukaan lastenkirjallisuudessa voidaan käsitellä myös pelottavia tai epämukavia asioita, sillä luettaessa lukijan oma mielikuviutus ja ymmärryksen taso kuvittaa luettua, jolloin tarinat pysyvät lukijansa ymmärryksen rajoissa. Apon (2001, s. 24) mukaan perinteisten ja kaunistelemattomien satujen kautta lapset saavat esimerkkejä, kuinka myös hankalista tilanteista voi selviytyä. Lastenkirjallisuudessa käsitellään monesti erilaisia elämän ongelmakohtia, sillä kirjallisuuden kautta vaikeiksi koettuja aiheita voi olla luontevaa käsitellä lasten kanssa (Mustola, 2014b, s. 171). Kirjallisuus voi siis tukea kasvattajia tai kasvatusta antamalla työvälineitä hankaliin tilanteisiin. Mustolan (2014b, s.183) aineiston mukaan lastenkirjallisuus koetaankin hyväksi apuvälineeksi hankaliksi koettujen aiheiden käsittelyssä, sillä lastenkirjallisuudessa kirjoitustyylin ja mahdollisesti käytettävän huumorin avulla aiheet voidaan etäännyttää arkielämästä ja käyttää apuna vertauskuvia, jotta vaikeatkaan aiheet eivät tule liian lähelle lapsen omaa elämää. Toisaalta Hunt (1994, s. 167) pohtii, ovatko hankaliksi koetut aiheet oikeastaan yleensä hankalia

lapsille, vai hankalan tuntuista aikuisille. Joka tapauksessa, mikäli aikuiselle joidenkin elämänalueiden käsittely ja puheeksi ottaminen tuntuu lasten kanssa hankalalta, voi lastenkirjallisuudesta saada apua.

Huntin (1994, s. 3) mukaan lastenkirjallisuutta ja sen vaikutusmahdollisuuksia ei saisi aliarvioida, sillä kyseessä on hänen mukaansa vakavasti otettava ja merkittävä kirjallisuuden tyyppi, jota aikuiset kirjoittavat omista lähtökohdistaan ja tarkoituksiperistään käsin. Hunt (1994, s. 169) tuo esille myös, kuinka aikuisten maailmassa halutaan kontrolloida sitä mistä asioista minkäkin ikäiset lapset ovat tietoisia. Myös Apo (2001, s. 25) kiinnittää huomiota aikuisten vastuuseen lasten lastenkirjallisuuden kuluttamisessa. Hänen mukaansa on aikuisen vastuulla valikoida lapselle sopivaa sisältöä, sillä kaikki lastenkirjallisuuskaan ei välttämättä sovi kaikille lapsille. Aikuisten luonnollisesti tuleekin suojella lapsia heitä mahdollisesti vahingoittavilta sisällöiltä, mutta ajasta, paikasta ja kulttuurista riippuen näitä sisältöjä voidaan ajatella hyvin erilaisiksi. Se, mikä nähdään vahingolliseksi, voi jakaa mielipiteitä. Toisaalta tämä aikuisten kontrolli vaikuttaa myös siihen, mitkä kaikki teemat ja aiheet jäävät lastenkirjallisuuden ulkopuolelle.

Lastenkirjallisuuden vaikuttavuus ei kuitenkaan ole aina suoraa tai selkeää, sillä lapsia kohtaava ärsykkeiden määrä on niin valtava, että kaikkea ei voi omaksua tai jokaisen yksittäisen teoksen ideologia tai arvot eivät voi jäädä mieleen. Myös Hunt (1994, s. 165) tuo esille tämän ristiriidan lastenkirjallisuuden vaikuttavuudesta: toisaalta kirjoilla on merkitystä, mutta toisaalta niiden osuus nykylasten eri medioiden kulutuksessa on monesti suhteellisen pientä. Lapsia ei myöskään pitäisi aliarvioida, sillä kaikki jo aiemmin omaksuttu tieto ja arvot vaikuttavat siihen, miten lapsi itse suhtautuu luettuihin teoksiin. Se, mistä teoksesta muodostuu kenellekin tärkeä ja merkittävä, on varmasti yksilöllistä, ja tämän vuoksi kaikella lastenkirjallisuudella on kuitenkin viime kädessä merkitystä.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen aineisto, sekä tutkimuksen toteutus vaihe vaiheelta. Tutkimuskysymysten esittelyn jälkeen perehdytään laadulliseen tutkimukseen tutkimusmenetelmänä, sekä dialogiseen tematisointiin analyysimenetelmänä. Tämän jälkeen tutustutaan aineiston hankintaan ja sen valintaan liittyviin tekijöihin sekä esitellään aineistoksi valikoituneet kirjat. Lopuksi avataan tutkimuksen varsinaisen analyysin vaiheita.

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimustehtävänä tässä tutkimuksessa on selvittää minkälaisia arvoja tai kasvatukselliseksi miellettäviä teemoja tai sisältöjä vuoden 2022 suosituimmista lastenkirjoista on löydettävissä, ja pohtia onko kirjojen sisältöjen välillä yhtenäisyyksiä. Lastenkirjallisuutta tutkittaessa voidaan keskittyä joko kirjojen kuvituksiin tai teksteihin, tai näihin molempiin. Tässä tutkimuksessa keskitytään aineistoksi valikoituneiden teosten kirjoitettuihin sisältöihin.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaisia arvoja tai kasvatuksellisia teemoja 2022 vuoden suosituimmista lastenkirjoista on löydettävissä?
2. Löytyykö vuoden 2022 suosituimpien lastenkirjojen teemoista yhtäläisyyksiä ja jos löytyy, niin millaisia?

3.2 Metodologia

Tässä tutkimuksessa tutkimusongelmaan paneudutaan kvalitatiivisin, eli laadullisin menetelmin, sillä niiden avulla on mahdollista päästä syventymään kirjojen sisältöihin tarkasti. Kirjoissa näyttäytyvät kasvatukselliseksi miellettävät sisällöt voivat vaatia tulkintaa jo tullakseen erotetuksi aineistosta, jolloin

laadullinen tutkimus palvelee aineistoa ja analyysin tekoa. Vilkan (2021) mukaan kirjat sopivat laadullisen analyysin aineistoksi hyvin, sillä niihin sisältyy ihmisten kirjoittamina jo valmiiksi tekijöidensä näkemyksiä, kokemuksia ja ajatuksia. Puusan ja Juutin (2020) mukaan kvalitatiivista tutkimusta voidaan verrata juuri tarkasti katsomiseen sellaisesta näkökulmasta, jota arki ajattelulla ei tavoiteta. Näiden ajatusten taustoittamana, kirjojen syvemmän kasvatuksellisen merkityksen tutkiminen juuri laadullisin menetelmin näyttää tarkoituksenmukaiselta.

Analyysitapana tutkimuksessa käytetään dialogista tematisointia, joka Koskin (2020) mukaan soveltuu monien erilaisten aineistojen analysointiin. Dialogisen tematisoinnin avulla aineistosta muodostetaan ensin kategorioita, joista tarkennetaan teemoihin, joita sitten tulkitaan tarkemmin (Koski, 2020). Dialogisuus teemoihin liittyen tarkoittaa sitä, että esimerkiksi teoriaa kuljetetaan koko analyysin ajan aineiston analysoinnin ja tulkinnan mukana (Koski, 2020). Dialogista tematisointia voisi siis verrata Tuomin ja Sarajärven (2018) esittelemään laadullisen sisällönanalyysin teoriaohjaavaan analyysimenetelmään. Molemmissa menetelmissä, tai kenties saman menetelmän hieman erilaisissa tulkinnoissa, tutkimuksen teoreettista viitekehystä käytetään aluksi analyysin apuna, ja kuitenkin teoriaosaa voidaan tarkentaa ja muokata tutkimuksen joka vaiheessa, mikäli se auttaa analyysin tekemisessä. Tällöin ei ole välttämätöntä lukkiutua alussa ajateltuun teoreettiseen malliin, vaan aineiston perusteella prosessin edetessä voidaan etsiä uusia paremmin analyysia ja koko tutkimusta palvelevia malleja.

3.3 Aineiston hankinta

Tutkimuksen aineistona käytetään Suomessa vuoden 2022 aikana eniten myytyjä, ja useimmin Pirkanmaalla kirjastoista lainattuja painettuja lastenkirjoja. Näillä kriteereillä tässä tutkimuksessa määritellään kyseiset teokset myydyimpien teosten osalta Suomen, ja lainatuimpien teosten osalta Pirkanmaan alueen vuoden 2022 suosituimmiksi lastenkirjoiksi. Tieto myydyimmistä kirjoista on saatu Suomen Kustannusyhdistyksen (2023) kustantamoilta keräämistä tiedoista ja vuoden lainatuimpien teosten tiedot on saatu Tampereen pääkirjastosta (Parviainen, 2023).

3.4 Aineisto

Myydyimmät lastenkirjat ovat Suomen Kustannusyhdistyksen (2023) mukaan Pippendorfin kirjavat kummitukset (Mauri ja Tarja Kunnas, 26400 myytyä kappaletta), Supermarsun rohkeuskirja (Paula Noronen ja Terese Bast, 25000 myytyä kappaletta) ja Rapiseva Reppu (Tuula Kallioniemi ja Virpi Penna, 21200 myytyä kappaletta).

Lainatuimpia lastenkirjoja käsitellään tässä tutkimuksessa ainoastaan Pirkanmaan kaupungin- ja kunnankirjastojen muodostaman Piki-kirjastoverkoston osalta, sillä valtakunnallista tilastoa ei ole koostettu. Piki-kirjastojen lainatuimmat teokset vuodelta 2022 ovat Tatu ja Patu: kovaa menoa kiskoilla (Aino Havukainen ja Sami Toivonen, 4912 lainausta), Tatu ja Patu kesäleirillä (Aino Havukainen ja Sami Toivonen, 4854 lainausta) ja Tatu ja Patu, elämä ja teot (Aino Havukainen ja Sami Toivonen, 4230 lainausta).

Vielä fyysisesti myydyistä ja lainatuimmista kirjoista poiketen, erääksi suosituimmaksi kategoriaksi lastenkirjallisuudessa voidaan ajatella monissa erilaisissa palveluissa kuunneltavissa olevat äänikirjat. Vuoden kuunnelluimmat lastenkirjoiksi laskettavat äänikirjat (Suomen Kustannusyhdistys, 2023) ovat niin kutsuttuja nukutussatuja, joiden tarkoitus on auttaa lasta nukahtamaan illalla. Tästä syystä, muiden teosten tyyllilajista poikkeavuuden takia kyseisen kategorian tarkastelu rajataan tästä tutkimuksesta pois.

3.5 Myydyimmät lastenkirjat Suomessa vuonna 2022

Kolme myydyintä teosta myydyimpien lastenkirjojen listauksessa on kotimaista lastenkirjallisuutta alkuperäiskielellään, vasta neljänneksi myydyimmän kirjan ollessa käänöskirjallisuutta. Myydyimmistä kolmesta kirjasta poiketen neljänneksi myydyin kirja, Neropatin päiväkirja: Pyhä jysäys (Jeff Kinney, 19800 myytyä kappaletta) on hiukan vanhemmille lapsille suunnattu nuortenkirja, kolmen myydyimmän teoksen ollessa suunnattuja nuoremmille lapsille. Kolmea myydyintä kirjaa yhdistävien tekijöiden ja seuraavana listalla tulevien kirjojen selvästi alhaisempien myyntimäärien takia, tarkastelurajattiin kolmeen myydyimpään kirjaan. Ilmoitetuissa kirjojen lukumäärissä mukaan ei ole laskettu

pokkarimallisia kirjoja, mutta tämän vaikutus on tuskin merkittävä, sillä lastenkirjoja julkaistaan hyvin harvoin, jos koskaan, pokkarimallisina kirjoina.

Pippendorfin kirjavat kummitukset (Kunnas & Kunnas, 2022) (aineisto a1)

Pippendorfin kirjavat kummitukset kirjassa käsitellään kuvakirjamaisessa ympäristössä, usein jännittäväksi ajateltujen kummitusten tarinaa eräänä heille merkittävänä merkkipäivänä. Kummitukset kuvataan hyvin ihmismäisinä hahmoina, ja samankaltaisina kuin kirjan muutkin hahmot. Kirjassa kuvataan kummitusten elävän perhe-elämää lasten, vanhempien ja isovanhempien muodostaman perheen kesken.

Supermarsun rohkeuskirja (Noronen & Bast, 2018) (aineisto a2)

Supermarsun rohkeuskirjassa saman sarjan lastenkirjoista ennestään tutut hahmot seikkailevat tietokirjamaisessa teoksessa. Kirjassa käsitellään lyhyiden tarinoiden tai kohtausten kautta rohkeuteen, pelkoon ja jännittämiseen liittyviä teemoja, jotka sitten sidotaan yhteen tietoisuuksien kautta. Kirja on jaoteltu kymmeneen eri rohkeuden teemaan, joita ovat esimerkiksi rohkeus tutustua uusiin ihmisiin, rohkeus opetella uusia asioita ja rohkeus olla oma itsensä ja hyväksyä muut.

Rapiseva reppu (Kallioniemi & Penna, 2022) (aineisto a3)

Rapiseva reppu kirjan takakansitekstin mukaan kirjan tarkoituksena on viihdyttää lapsia ja saada nämä itse tutustumaan kirjoihin ja lukemisen maailmaan. Kirja kertoo koulun aloittamisesta ja erään ensimmäisen luokan ensimmäisestä koulupäivästä. Kirjan koulupäivän aikana tapahtuu monenlaisia sattumuksia ja kouluun tutustutaan monelta kannalta.

3.6 Lainatuimmat lastenkirjat Pirkanmaalla vuonna 2022

Pirkanmaan kirjastoverkoston lainatuimpien lastenkirjojen kaikki kymmenen lainatuinta teosta kuuluvat Aino Havukaisen ja Sami Toivosen kirjoittamaan ja kuvittamaan Tatu ja Patu -kirjasarjaan, joka kertoo saman nimisistä kaksosveljeksistä. Sarjaan kuuluvia kirjoja on ilmestynyt jo yli kaksikymmentä, ja niitä on käännetty useille eri kielille. Tatu ja Patu ovat veljeksiä, jotka ovat

periaatteessa aikuisia, mutta käytökseltään lapsenkaltaisia, ja jotka käyttäytyvät usein kummallisesti ja käsittävät kaiken kirjaimellisesti. Sarjan kirjoissa keskitytään yleensä yhteen kohteeseen tai aiheeseen, jonka parissa Tatu ja Patu seikkailevat. Kirjat ovat humoristisia, ja huumoria muodostetaan esimerkiksi sanaleikeillä ja sanojen monia merkityksiä käyttämällä, sekä kuvituksen avulla.

Tatu ja Patu – kovaa menoa kiskoilla (Havukainen & Toivonen, 2020) (aineisto a4)

Tatu ja Patu: kovaa menoa kiskoilla kirjassa Tatu ja Patu ovat uuden kokemuksen äärellä, kun he saavat kutsun sukulaisen luo kylään ja matka on tarkoitus tehdä junalla. Kirja keskittyy veljeksille uudella ja jännittävällä kulkuneuvolla, junalla matkustamiseen ja junassa sattuviin kommelluksiin. Kirja on kirjoitettu sarjakuvamuotoon ja lopussa kirjan sanoma on koottu erikseen yhteen.

Tatu ja Patu kesäleirillä (Havukainen & Toivonen, 2021) (aineisto a5)

Kirjassa Tatu ja Patu menevät kesäleirille, ja tarinaa kerrotaan erään toisen leiriläisen näkökulmasta. Kirjan kertojana toimiva Timo on Tatuun ja Patuun tapaan ensimmäistä kertaa kesäleirillä. Kesäleirin aikana Tatulle ja Patulle sattuu monenlaisia sattumuksia, joihin muut leiriläiset suhtautuvat sekä kummastellen että huumorilla.

Tatu ja Patu, elämä ja teot (Havukainen & Toivonen, 2018) (aineisto a6)

Tatu ja Patu, elämä ja teot kirjassa syvennyttään tarkemmin Tatuun ja Patuun hahmoina. Kirjassa valotetaan hahmojen historiaa, muun muassa muistelemalla sarjan aiempia kirjoja. Kirjassa käydään läpi niin Tatuun ja Patuun lapsuutta ja näiden välisiä eroja, heidän ajanviettotapojaan, synnyinpaikkaansa sekä monia muita heidän elämäänsä liittyviä asioita. Kirjassa viitataan useasti myös todellisiin hahmoihin tai tunnistettavissa oleviin ilmiöihin.

3.7 Miksi myydyimpien ja lainatuimpien kirjojen tilastot eroavat toisistaan?

On kiinnostavaa, kuinka erilaiset lainatuimpien ja myydyimpien kirjojen listat ovat. Tässä tutkimuksessa käytetyissä kymmenen myydyimmän tai lainatuimman kirjan tilastossa tai listauksessa ei ole yhtäkään samaa kirjaa. Tämä herättää pohtimaan, mistä nämä erot johtuvat. Voikin pohtia esimerkiksi, heijastelevatko myydyimmät kirjat kenties enemmän kirjoja ostaneiden aikuisten makua, lainatuimpien kirjojen ollessa mahdollisesti enemmän lasten itsensä kirjastosta valitsemia? Huntin (1994, s. 6) mukaan lasten ja aikuisten näkemykset hyvistä lastenkirjoista eivät nimittäin aina ole samassa linjassa, ja lasten suosikkikirjat eivät ole usein ainakaan kirjallisuutta arvostelevien kriitikoiden arvostamia teoksia.

Tampereen kaupunginkirjastosta suunnittelija Lepe Parviainen (2023) selittää eroa sillä, kuinka hyviksi havaittujen sarjojen uusia teoksia hankitaan kirjastoihin enemmän jo valmiiksi, ja tämän lisäksi niillä on jo vakiintunut kuluttajakunta. Lainauserät eivät siis ole pelkästään suuren kysynnän ansiota, vaan johtuvat myös saatavuudesta. Osittain saman selityksen voi kuvitella pätevän myös myydyimpiin kirjoihin. Uuden ja tuntemattoman kirjailijan on varmasti vaikeampaa saada samanlaista huomiota teokselleen. Ainakin vuoden 2022 myydyimpien teosten kirjoittajat ovat kaikki julkaisseet useita teoksia, ja ovat jo valmiiksi tunnettuja genressään. Parviainen (2023) selittää lainatuimpien ja myydyimpien kirjojen listausten eroa myös kirjakauppojen ja kirjastojen erilaisella strategialla. Hänen mukaansa kirjakaupat myyvät enimmäkseen uutuuksia, kun kirjastoissa saatavuus on erilainen. Kirjojen uutuus ei kuitenkaan selitä koko asiaa. Esimerkiksi vuoden 2022 toiseksi myydyin teos, Supermarsun rohkeuskirja (Noronen & Bast) on julkaistu jo vuonna 2018, mutta yhtäkään uudempakaan Tatu ja Patu -kirjaa ei löydy myydyimpien lastenkirjojen vuoden 2022 kymmenen myydyimmän kirjan joukosta (Suomen Kustannusyhdistys, 2023). Myydyimpien ja lainatuimpien kirjojen listausten erot johtuvatkin siis luultavasti useammasta, ehkä osittain selittämättömissäkin olevasta tekijästä.

3.8 Analyysi

Koskin (2020) mukaan dialoginen tematisointi vaikuttaa tutkimusprosessiin koko tutkimuksen ajan. Hänen mukaansa prosessin alussa asetetaan alustava tutkimusongelma, jonka perusteella aletaan perehtymään aiheeseen liittyvään tietoon. Ensin tietoon perehdytään yleisemmällä tasolla ja tämän jälkeen tarkennetaan tarkemmin oman tutkimuskohteen mukaisesti erityiselle tasolle (Koski, 2020). Tässä tutkimuksessa alustavaksi tutkimusongelmaksi ajateltiin lastenkirjojen kasvatuksellisia teemoja, ja tämän perusteella perehdyttiin siis ensin kasvatukseen ja lastenkirjallisuuteen. Tämän jälkeen siirryttiin Koskin (2020) mallin mukaiselle erityiselle tasolle, syventymällä kasvatuksen ja lastenkirjallisuuden suhteeseen. Näiden teorioiden perusteella muodostettiin alustavasti tutkimuksen teoreettinen viitekehys.

Seuraavana vaiheena dialogisessa tematisoinnissa on aineistoon tutustumisen aloittaminen. Aineistoon tutustumisen perusteella teoreettista viitekehystä pohdittiin uudestaan, ja teoriaa kirjoitettiin vielä kasvatukselliseksi mielleltävien arvojen näkökulmasta. Teoriaan ja aineistoon perehtymisen jälkeen tutkimusongelma tarkennetaan varsinaisiksi tutkimuskysymyksiksi, joihin tutkimuksen avulla pyritään vastaamaan (Koski, 2020). Tutkimuskysymyksiä muotoiltiin tähän tutkimukseen kaksi: Minkälaisia arvoja tai kasvatuksellisia teemoja 2022 vuoden suosituimmista lastenkirjoista on löydettävissä? sekä Löytyykö vuoden 2022 suosituimpien lastenkirjojen teemoista yhtäläisyyksiä ja jos löytyy, niin millaisia?

Koskin (2020) mukaan dialogisessa tematisoinnissa aineiston keräämisen jälkeen ensimmäinen varsinainen analyysin vaihe on aloittaa aineistoon tutustuminen, lukemalla sitä läpi ja etsimällä tutkimusongelmaan liittyviä kohtia. Tämän jälkeen näitä oleellisia aineiston osia kerätään erikseen muusta aineistosta ja kirjoitetaan ylös niihin liittyvä selitys tai ajatus, joka tiivistää kohdan sisällön (Koski, 2020). Analyysin aluksi aineistona olevat kirjat luettiin useampaan kertaan, ja lukemisen aikana merkittiin ylös kasvatuksellisilta vaikuttavia kohtia. Jokaisesta kirjasta muodostettiin tämän jälkeen oma taulukko, jossa toiseen sarakkeeseen kirjoitettiin kirjan kasvatuksellisia kohtia, ja toiseen sarakkeeseen sanallistettiin minkälainen kasvatuksellinen sisältö kullakin kohdalla ajateltiin olevan. Kaikkien kirjojen kasvatuksellisten sisältöjen taulukoimisen jälkeen

huomattiin, että monien kirjojen sisällöissä oli useita samankaltaisia piirteitä. Näiden havaintojen perusteella muodostettiin vielä kaksi uutta taulukkoa. Toiseen taulukkoon kerättiin ja muodostettiin kategorioita kirjoista löydettyjen samankaltaisten sisältöjen perusteella, ja merkittiin ylös mistä kirjoista löydettiin mitään sisältöä. Viimeiseen taulukkoon listattiin kaikki kirjat, ja kirjattiin vielä jäljelle jääneitä, ainoastaan kustakin kirjasta löydettyjä kasvatukselliseksi miellettäviä sisältöjä.

Ylös kirjattuja selityksiä kirjojen kasvatuksellisista kohdista ajateltiin Koskin (2020) mallin mukaisesti alustavina kategorioina, joita verrattiin kunkin kirjan muuhun sisältöön, jotta voitiin varmistua, tukeeko muu aineisto löydöstä, vai onko kyseessä vain yksittäinen tulkinta. Tämän vertaamisen ja teoriaan palaamisen avulla näitä alustavia kategorioita alettiin tarkentamaan ja yhdistelemään varsinaisiksi teemoiksi. Useasta kirjasta selkeästi määriteltäviä kasvatuksellisia aiheita teemoiteltiin neljäksi kokonaisuudeksi. Varsinaisiksi teemoiksi muodostettiin tunteisiin ja tunnetaitoihin liittyvät sisällöt, tapakulttuuriin liittyvät sisällöt, muiden avuliaisuuteen ja yhteisölliseen luottamukseen liittyvät sisällöt ja ympäristöön liittyvät sisällöt. Näiden useammassa kirjassa näyttäytyvien teemojen lisäksi aineistosta löydettiin joitakin kasvatukselliseksi miellettäviä sisältöjä tai arvoja, joita näyttäytyi vain yksittäisissä kirjoissa.

4 TULOKSET

Tässä luvussa käsitellään edellisessä luvussa kuvatun analyysin tuloksia. Aluksi avataan aineiston kasvatuksellisista sisällöistä muodostettuja teemoja, sekä kuvaillaan niiden sisältöjä ja merkityksiä. Tämän jälkeen syvennytään tutkittujen lastenkirjojen sisältöihin ja tavoitteisiin myös kirjakohtaisesti. Luvun lopussa pohditaan vielä Tatu ja Patu -kirjasarjan suosion mahdollisia syitä.

4.1 Kirjojen kasvatukselliset teemat

4.1.1 Tunteisiin ja tunnetaitoihin liittyvät sisällöt

Tunnetaitoihin liittyvään teemaan katsottiin kuuluvaksi kaikki omien ja muiden tunteiden tunnistamiseen, sanoittamiseen ja tunteiden kanssa pärjäämiseen liittyvät sisällöt. Näitä ilmeni analyysin aikana jokaisesta kirjasta, hiukan eri muodoissa. Useimmin ilmeni pelon ja jännityksen sietämiseen liittyviä kohtia, joita löytyi viidestä eri kirjasta (a1, a2, a3, a4 ja a5) ja pettymysten ja epäonnistumisten sietämisen liittyviä kohtia, joita löytyi kolmesta kirjasta (a2, a3 ja a6). Myös rohkeuteen jännittämisestä huolimatta liittyvää sisältöä ilmeni kahdessa kirjassa (a2 ja a4). Tunteiden käsittelyä ilmeni siis kaikissa aineiston kirjoissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022:2a) mainitaan tunnetaitojen kehittymisen tärkeys ja viime vuosina on julkaistu jopa kokonaisia lastenkirjasarjoja tunnetaitoihin liittyen, joten tunteisiin liittyvät sisällöt ovat olleet paljon näkyvillä.

Jännittäminen ja oman ja muiden jännittämisen kanssa toimiminen korostui useassa aineiston kirjassa. Kuten tutkimuksen lastenkirjallisuutta käsittelevässä osuudessa todettiin, voidaan lastenkirjallisuuden avulla käsitellä hankalaksi koettuja aiheita ja kirjaan samaistumisen avulla lapsi voi oppia käsittelemään samankaltaisia tilanteita myös omassa elämässään (ks. Ylönen ja Heikkilä-

Halttunen, 2017). Aineiston jännittämiseen liittyvissä kohdissa korostuu muilta saatu apu ja tuki tunteen käsittelyssä.

Teltassa minua alkoi hiukan itkettää, kun tajusin, että kohta nukkuisin ekaa kertaa vieraassa paikassa. Patu taisi huomata sen. -Timppa, minä huomaan, että sinua jännittää, mutta ei hätää, me autamme sinua kaikessa. (Havukainen & Toivonen, 2021, s. 7)

Matkajännitys! Mietin mikä kaikki voi mennä pieleen. - - Rauhoitu, Patu! Laita äkkiä lohtupupu silmille ja hengitä syvään! Me pystymme tähän! (Havukainen & Toivonen, 2020, s. 5)

4.1.2 Tapakulttuuriin liittyvät sisällöt

Tapakulttuuriin liittyviksi sisällöiksi analysoitiin kuuluvaksi yhteiskunnallisiin arvoihin ja kulttuuriin liittyvät kohdat. Tällaisia sisältöjä nähtiin olevan aikuisen auktoriteetin kunnioittaminen (a1, a3 ja a5), muiden kulttuurien tapojen kunnioittaminen ja kulttuurien moninaisuus (a1 ja a6), erilaisiin perhemalleihin liittyvät sisällöt (a1, a5 ja a6) ja sukupuolen merkitykseen liittyvät sisällöt (a2 ja a3).

Aikuisen auktoriteettiin liittyvää sisältöä nähtiin kolmessa kirjassa, jokaisessa vähän erilaisissa tilanteissa, vaikka perimmäiseltä sisällöltään samankaltaisina. Yhdessä aineistokappaleessa kyseessä on opettajan auktoriteetti, toisessa isovanhemman kunnioittaminen ja tämän tahdon totteleminen ja kolmannessa huomautus siitä, kuinka olisi pitänyt totella leiriohjaajaa. Aikuisen auktoriteetin tunnistaminen lasten ja aikuisten välisissä suhteissa on olennaista kasvatukselle, sillä kyse ei ole koskaan täysin tasavertaisesta suhteesta.

Ei kai ihminen opi mitään, jos vain istuu vaiti. Mutta opettajaa täytyy totella. (Kallioniemi & Penna, 2022, s. 42)

Nykypäivänä paljon keskusteluissa ja medioissa esillä oleva monikulttuurisuus ja muiden kulttuurien kunnioittaminen näkyi kahdessa kirjassa (a1 ja a6). Monikulttuurisuutta ilmeni Pippendorfin kirjavat kummitukset (Kunnas & Kunnas, 2022) kirjassa, jossa eletään rinnakkain kahdessa erilaisessa kulttuurissa. Kirjan kummitukset noudattavat omanlaistaan kulttuuria, ja muut tavoiltaan ehkä enemmän ihmisiin vertautuvat hahmot noudattavat omanlaistaan kulttuuria. Muiden kulttuurien tapojen kunnioittamista ja ymmärtämistä tuotiin selvästi esille

ainoastaan yhdessä aineiston kohdassa, jossa toisen kulttuurin mukainen erilainen käytös tuodaan esiin ja korostetaan erojen luonnollisuutta ja tavallisuutta.

Outolassa asiat tehdään eri tavalla kuin meidän maailmassamme, ja sen vuoksi onkin ihan luonnollista, että Tatu ja Patu toimivat joskus vähän [meidän mielestämme] kummallisesti. (Havukainen & Toivonen, 2018, s. 11)

Perhemalleja kuvattiin useammassa kirjassa. Perheisiin liittyvät sisällöt erosivat kuitenkin toisistaan, sillä kaikissa perheen kokoonpanoa kuvailevissa kirjoissa kuvattiin erilaisia perheitä (a1, a5, ja a6). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022:2a) mainitussa kasvatuksen arvoperustassa perheiden monimuotoisuuden kunnioittamisen nähdään olevan keskeinen arvo, ja tämän vuoksi lastenkirjallisuudessa kaikenlaisten perheiden näkymisen voi nähdä tärkeänä asiana. Kirjoissa näyttäytyikin kuvailuja erilaisista perheistä. Ensimmäisessä aineistoesimerkissä on kyseessä useamman sukupolven muodostama perhe, jossa perheeseen ja samaan talouteen kuuluu lasten ja vanhempien lisäksi myös isovanhemmat, ja toisessa esimerkissä nähdään uusioperhe, jossa lapsen kertomana perheen muodostavat äiti, bonusisä ja lapset.

Pippendorfin kartanossa asuvaan kummitusperheeseen kuuluvat mummo, vaari, äiti, iskä, teinikummitukset Lissu ja Hemppa sekä pikkuruinen Minna. (Kunnas & Kunnas, 2022, kansilehti)

Meidän perheeseen kuuluu äiskä, Rami ja Siiri. Rami on minun bonusiskä ja Siiri on minun pikkusisko. (Havukainen & Toivonen, 2021, s. 2)

Sukupuolen merkitystä tuotiin esille kahdessa kirjassa (a2 ja a3), ja näissä suhtautumistavat olivat toisilleen lähes vastakkaiset. Toisessa kirjassa halutaan korostaa, että sukupuolella ei ole merkitystä sille mitä kaikkea voi tehdä. Toisessa kirjassa taas tuodaan esille, kuinka jo alakouluikäisten lasten kohdalla ilman paitaa oleminen on hyväksyttävää pojille, mutta ei tytöille, jolloin sukupuolen perusteella erotetaan lasten toimintamahdollisuuksia.

Jonkun mielestä on olemassa erikseen tyttöjen ja poikien juttuja. Se ei pidä paikkaansa. Ei ole olemassa asioita, joita vain tytöt tai pojat oppisivat. Sinä voit opetella ihan mitä itse haluat. (Noronen & Bast, 2018, s. 34)

Urho riisui paitansa. Eetikin riisui. Saarni ja minä riisuttiin myös. Epistä! tytöt huusivat. (Kallioniemi & Penna 2022, s. 30)

4.1.3 Muiden apuun ja yhteisölliseen luottamukseen liittyvät sisällöt

Lähes kaikissa kirjoissa ilmeni jollain tasolla luottamukseen liittyviä sisältöjä. Muiden ihmisten avuliaisuuteen ja muiden apuun luottamista analysoitiin näkyvän kolmessa kirjassa (a3, a4 ja a5) ja erityisesti aikuisiin ja aikuisten apuun turvautuminen näyttäytyi neljässä kirjassa (a1, a2, a3 ja a5). Esimerkkien kautta näissä kirjoissa välitetään kuvaa yhteiskunnasta, jossa ei tarvitse pärjätä yksin, vaan muihin voi luottaa ja apua saa aina. Toisin päin käännettynä sisällön voi ajatella korostavan myös sitä, kuinka jokaisen olisi hyvä olla avulias muita kohtaan.

Muiden avuliaisuus tulee esille kohdassa, jossa nuorempi koululainen eksyy ja vanhempi oppilas tulee avuksi, ja toisessa esimerkissä junamatkalla hätäntyneitä halutaan auttaa.

Me juostiin ympäri pihaa. Henni eksyi isojen pihalle. Onneksi yksi kuudesluokkalainen talutti hänet takaisin. (Kallioniemi & Penna, 2022, s. 24)

Kaikki on ohi! -Mikä teillä on hätänä? Voinko auttaa? (Havukainen & Toivonen, 2020, s. 27)

Aikuisiin turvautuminen näyttäytyi kirjoissa eri tavoilla, yhdessä kirjassa säikähtäneet lapset turvautuvat aikuisten seuraan ja toisessa neuvotaan kertomaan peloista aikuiselle.

Peloista kannattaa kertoa luotettavalle aikuiselle. Kenenkään ei tarvitse pärjätä pelkojensa kanssa yksin. (Noronen & Bast, 2018, s. 59)

4.1.4 Ympäristöön liittyvät sisällöt

”Terveellinen ja kestävä elämäntapa” on yksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022:2a) mainittavista arvoista. Terveelliseen ja kestäväan elämäntapaan kuuluu lukuisia eri puolia, ja ympäristöön liittyvien sisältöjen nähdään olevan yksi näistä puolista. Ympäristöön liittyviä sisältöjä löydettiin kahdesta kirjasta (a5 ja a6). Löydetyt sisällöt keskittyivät roskaamiseen, ja siihen kuinka omasta lähiympäristöstä ja roskien keräämisestä huolehtiminen on yhteisesti kaikkien vastuulla. Tämän lisäksi toisessa kirjassa käsiteltiin myös luonnossa liikkumista, puiden merkitystä luonnolle ja ihmisille, sekä ympäristön esteettisiä arvoja (a5).

En tiedä, kuka ne roskat oli sinne heittänyt, mutta pääasia oli, että ne piti saada sieltä pois. Niinpä me lähdettiin kaikki yhdessä heti keräämään roskia. (Havukainen & Toivonen, 2021, s. 21)

Retken loppuksi me istutettiin meidän nimikkopuut leirialueen pihalle. Nora sanoi että puut ovat tärkeitä, koska ne puhdistavat ilmaa. (Havukainen & Toivonen, 2021, s. 11)

4.2 Kirjojen tavoitteita ja kasvatuksellisia sisältöjä

4.2.1 Pippendorfin kirjavat kummitukset

Kirjan ensisijainen tarkoitus vaikuttaa olevan viihdyttämiseen pyrkiminen. Tarinassa ei ole selkää opetusta tai kasvattavaa sisältöä, mutta perinteisiksi nähtäviä arvoja välitetään tarinan lomassa. Kirjan kasvatuksellisena sisältönä voidaan ajatella olevan normien mukaisuuden, vanhempien kunnioittamisen tärkeyden, ja myös lasten ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen, jossa lasten mielipiteitä kuunnellaan. Eräänä muista poikkeavana yksityiskohtana kirjassa ilmeni myös poliisiin luottaminen. Normien mukaisuutta ilmenee kirjassa esimerkiksi kohdassa, jossa kummitusperheen mummo ei meinaa hyväksyä nuorempien uutta tyyliä. Hän perustelee omaa kantaansa sillä, kuinka kuuluu olla ja on totuttu tekemään.

Ei, ei, ei, parahti mummo. -Kummitusten kuuluu esiintyä valkoisissa tai harmaissa lakanoissa. (Kunnas & Kunnas, 2022, s. 22)

4.2.2 Supermarsun rohkeuskirja

Kirjan ensisijaisena tarkoituksena vaikuttaa olevan kasvattaminen, ja tarkemmin eriteltynä, tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen. Keskeisenä sisältönä on lukijan rohkaiseminen omana itsenään olemiseen ja omanlaisekseen kasvamiseen. Tarinat ovat humoristisia ja pyrkivät näin viihdyttämään, jotta myös vakavampi tietokirjamainen sisältö saisi huomiota ja kiinnostusta osakseen. Asiasisällöstä tehdään kiinnostavaa huumorin avulla, eli kirjan pyrkimyksenä on myös viihdyttäminen.

Kyllä, mutta en ole koskaan tehnyt jääkiekossa maalia! Kerran potkaisin jalkapalloa ja se lensi täältä Ruotsiin ja osui kuningasta takapuoleen. -Voisiko olla niin, että ei voi olla hyvä kaikissa lajeissa? -Jaa. -Ei voi olla kaikessa

paras. -Mutta joku voi nauraa minulle. -Aina joku saattaa nauraa. Mitä sitten?
(Noronen & Bast, 2018, s. 14)

4.2.3 Rapiseva reppu

Kirjan ensisijaisena pyrkimyksenä vaikuttaa olevan viihdyttäminen, sillä varsinaisia kasvatuksellisia sisältöjä kirjasta on aluksi vaikea huomata. Kirjan tarkoituksena onkin jo takakannen tekstin mukaan kannustaa enemmän kirjojen ja lukemisen pariin. Tarkemmin analysoituna kasvatuksellisenä sisältönä voidaan kuitenkin ajatella olevan koulumaailmaan tutustuttaminen, sillä kuten kirjassa todetaan, koulun aloitukseen voi liittyä monenlaista jännitystä. Kirjan sisällöissä on viitteitä myös erilaiseen kirjallisuuteen tutustumiseen kannustamisesta, esimerkiksi kohdassa, jossa puhutaan runoudesta.

Sieppasin lattialta ison kuvakirjan. Siinä oli runoja. Harmitti vähän. Olisin halunnut jännityskirjan tai sarjakuvan. Runot olivatkin aika hauskoja. Toiset olivat myös jännittäviä. Yhdessä runossa oli ahne merirosvo. (Kallioniemi & Penna, 2022, s. 32)

4.2.4 Tatu ja Patu – kovaa menoa kiskoilla

Kirjan tarkoituksena vaikuttaa olevan viihdyttäminen, mutta tarinan lomassa sisältönä on myös rohkaisu uudenaikaisessa tilanteessa toimimiseen. Kirjan keskeisiä sisältöjä ovat jännittäminen ja sen kanssa toimiminen, sekä muiden ihmisten avuliaisuus ja hyväntahtoisuus. Myös kirjan lopussa viitataan nimenomaan jännitykseen, sekä siihen kuinka pienistä vastoinkäymisistä huolimatta kaikki lopulta järjestyy. Kirja luo kuvaa yhteiskunnasta, jossa muihin voi luottaa ja apua saa tarvittaessa. Huumori on kirjassa vahvasti läsnä, sekä selvemmin että viittausten tasolla, mutta kasvatuksellistakin sisältöä on löydettävissä.

He olivat saaneet paljon uusia ystäviä ja mahtavan matkakokemuksen. He oppivat, että ei pidä pelätä uusia asioita. Ei haittaa, vaikka välillä menee vähän metsään. (Havukainen & Toivonen, 2020, s. 39)

4.2.5 Tatu ja Patu kesäleirillä

Kirjan tarkoituksena vaikuttaa olevan sekä viihdyttäminen että kasvattaminen. Jännittäminen ja sen kanssa toimiminen nousee kirjassa monesti esille, ja tähän

liittyen myös muiden ihmisten apu ja tuki. Kirjan kasvatukselliseksi tarkoitukseksi nähdään myös perinteiseen suomalaiseen kesäleiriperinteeseen tutustumisen. Tämän lisäksi kirjassa on ympäristön arvostukseen liittyviä kohtia, kun kantaa otetaan luonnonsuojelun tärkeyteen, luonnossa liikkumiseen ja luonnon esteettiseen arvoon.

Illalla kävin vielä varmistamassa, ettei mihinkään ollut jäänyt yhtään roskaa. Oli ihan älyttömän hieno auringonlasku. Jäin tuijottamaan järvelle vaikka miten pitkäksi aikaa. MAAILMA ON TOSI KAUNIS. (Havukainen & Toivonen, 2021, s. 24)

4.2.6 Tatu ja Patu, elämä ja teot

Kirjan ensisijaisena tarkoituksena vaikuttaa olevan viihdyttäminen. Kirjassa otetaan kuitenkin kantaa yksittäisillä lauseilla monenlaisiin asioihin, esimerkiksi luonnonsuojelun tärkeyteen ja erilaisten kulttuurien hyväksymiseen. Selviä kasvatuksellisia sisältöjä ei kirjassa esiinny, mutta arvojen välittämisen kautta hienovaraisempaa kasvattavuutta voidaan kuitenkin nähdä olevan.

Outolalaisia suututtaa, että ihmiset heittävät mereen jätteitä. (Havukainen & Toivonen, 2018, s. 40)

4.3 *Tatu ja Patu* kirjojen suosio

Tatu ja Patu -kirjasarjan suosiolle on varmasti monenlaisia syitä, mutta yhdeksi syyksi voi uskoa kirjojen sisältöjen monipuolisuuden. Osa kirjasarjan kirjoista vaikuttaa sisällöltään jopa tietokirjamaisilta, joissa yhteen teemaan tai tapahtumapaikkaan keskittyen esitellään millaista jossakin on, jotta lukijat voivat etukäteen tutustua esimerkiksi junalla liikkumiseen tai kesäleirille menemiseen. Kirjasarjan kirjat sopivat varmasti monenlaisten perheiden kirjahyllyihin, sillä näennäisesti sarjan kirjat ovat hyvin neutraaleja, eikä teoksissa oteta kantaa mihinkään kovin selvästi tai voimakkaasti. Tarinoiden taustalla näyttäytyy kuitenkin monenlaisia teemoja, joita tämän tutkimuksen muissa analysoiduissa teoksissa ei havaittu. Varsinaisten sisällöllisten puolien lisäksi Tatun ja Patun käytös on monesti hieman kummallista ja hassua, ja tästä muodostuva huumori on koko ajan läsnä. Myös viittauksia aikuislukijoille (ks. Hunt, 1994, s. 4; Laakso,

2007 s. 108) viljellään kirjoissa jatkuvasti, jolloin kirjat viihdyttävät mahdollisten yhteisten lukuhetkien aikana luultavasti sekä lapsia, että aikuisia.

5 POHDINTA

5.1 Johtopäätökset

Kasvatukseen, siis toisten avulla kokonaisvaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi, ja omaksi itsekseen kasvamiseen liittyy monia eri puolia, ja kasvatukselle voi olla monenlaisia tavoitteita. Tämän tutkimuksen mukaan myös lastenkirjallisuudessa näitä kasvatuksellisten tavoitteiden mukaisia sisältöjä näyttäytyy monipuolisesti. Lastenkirjallisuuden kasvatukselliset sisällöt voivat ilmentyä joko selvästi huomattavalla tai hienovaraisemmalla tavalla. Selkeitä kasvatuksellisia pyrkimyksiä voi huomata kirjoissa, joissa opetetaan esimerkiksi konkreettisten neuvojen tai kehotusten avulla tai kuvakirjojen tyyliin, joiden avulla opetellaan esimerkiksi sanoja. Hienovaraisempia kasvatuksellisia sisältöjä voi olla vaikeampaa tunnistaa, ja ne näyttäytyvätkin enemmän vaikutelmien ja viittausten tasolla. Kaiken lastenkirjallisuuden ajatellaan kuitenkin olevan kasvattavaa, vähintään juuri arvomaailmoja välittämällä (ks. Laukka, 2001, s. 63; Laakso, 2007, s. 117; Hunt, 1994, s. 3). Tässäkin tutkimuksessa löydetty, hienovaraisemmin ilmenevät arvot ja kasvatukselliset sisällöt eivät välttämättä ole kirjailijoiden itsensäkin tunnistamia tai tarkoittamia, mutta silti sellaisiksi ja myös vaikuttaviksi tulkittavia.

Tutkimuksen keskeisimpänä tuloksena voi pitää aineistossa ilmennyttä lastenkirjojen sisältöjen yhteneväisyyttä, sillä lähes kaikkia kasvatukselliseksi sisällöiksi analysoituja aiheita löytyi vähintään kahdesta kirjasta. Analyysissa muodostetut teemat jakautuivat selkeästi neljään eri aihealueeseen, tunteisiin ja tunnetaitoihin liittyviin sisältöihin, tapakulttuuriin liittyviin sisältöihin, muiden avuliaisuuteen ja yhteisön luottamukseen liittyviin sisältöihin sekä ympäristöön liittyviin sisältöihin. Jännittämiseen liittyvät teemat olivat keskeisiä useassa aineiston kirjassa, ja tunnetaitojen käsittely lastenkirjoissa tuntuukin heijastelevan jonkinlaista kasvatuksellista tai lastenkirjallisuuden trendiä. Toinen merkittävästi aineistosta esille noussut aihe oli toisiin ihmisiin turvautuminen ja toisilta avun

saaminen, jota ilmeni viidessä kuudesta kirjasta. Näiden aiheiden tai sisältöjen välille voi ajatella jonkinlaisen yhteyden. Toisiin turvaudutaan yleensä juuri hädän hetkellä, silloin kun itsellä on jännittävää, hankalaa tai pelottavaa. Tällöin aineistossa ilmenevän tunteisiin liittyvän sisällön suurella määrällä on varmasti vaikutusta myös toisten avun tarvitsemiselle liittyvän sisällön määrään. Uskoakseni osittain tämän takia nämä molemmat asiat ilmenevät lähes kaikissa aineiston kirjoissa.

Toisaalta luottamisen toisten ja yhteisön apuun voi ajatella olevan ristiriidassa myös Suomessa vallitsevaan yksilökeskeiseen kulttuuriin, jossa jokaisen ajatellaan olevan vastuussa itsestään. Lapset ovat tämän suhteen tietysti hiukan erilaisessa tilanteessa kuin aikuiset, ja siksi lapsista kertovissa kirjoissa tilanne on mahdollisesti erilainen. Toisaalta kuitenkin, Suomessa myös jo suhteellisten nuorten lasten ajatellaan pärjäävän monissa tilanteissa itsekseen. Luottamisen yhteisön apuun voi ajatella mahdollistavan tämänkaltaisen kulttuurin, jossa lasten luotetaan pärjäävän, sillä luotetaan myös, että tarpeen tullen muut yhteisön jäsenet ovat apuna ja turvana.

Kuten jo tutkimuksen johdannossa todettiin, lastenkirjallisuudelle on kaksi mahdollista odotusarvoa, joko sillä pyritään kasvattamaan tai viihdyttämään, tai mahdollisesti molempia (ks. Ylönen & Heikkilä-Halttunen, 2017, s. 102). Tämän tutkimuksen aineistona olleissa kirjoissa nähtiin pyrkimyksiä molempiin puoliin. Ainoaksi ensisijaisesti kasvatuksellisuuteen pyrkiväksi teokseksi määriteltiin tietokirjamainen Supermarsun rohkeuskirja (Noronen & Bast, 2018), jonka tavoitteena on tämän lisäksi myös viihdyttää. Muissa aineiston teoksista tarkoitus oli enemmän viihdyttämiseen pyrkivä, kasvatuksellisten sisältöjen kulkiessa viihdyttämisen rinnalla teemojen, arvojen tai yksityiskohtien välittämisenä. Joka tapauksessa, kokonaan ajattelemattakaan lastenkirjojen mahdollisia kasvatuksellisia pyrkimyksiä, lukeminen rikastuttaa sanavarastoa ja kehittää luovuutta. Lukemisen hyödyt eivät siis ole riippuvaisia sisällöllisistä pyrkimyksistä.

5.2 Jatkotutkimusehdotus

Aineistona olleiden teosten kasvatuksellisten sisältöjen välillä löydettiin paljon yhtäläisyyksiä. Olisikin mielenkiintoista tutkia ja kiinnostavaa pohtia, ovatko nämä

kyseiset löydetyt teemat vallitsevia lastenkirjallisuuden trendejä tai heijastelevatko ne joitakin tämänhetkisistä yhteiskunnallisista arvoista kasvatukseen liittyen. Jatkotutkimusta voisi toteuttaa esimerkiksi vuosien 2002 ja 2012 suosituimpia lastenkirjoja tutkimalla, jolloin myös mahdollisia ajallisia eroja lastenkirjojen sisällöissä voitaisiin tehdä näkyviksi.

5.3 Tutkimuksen etiikka ja luotettavuus

Kasvatukselliset teemat ja arvot kattokäsitteinä ja tutkimuskohteina ovat hyvin laajoja, ja ehkä siksi myös tulkinnanvaraisia aiheita. Tässä tutkimuksessa on nostettu esiin niitä kasvatuksellisia teemoja, joita tutkijan aiemman osaamisen ja kasvatuksen ja lastenkirjallisuuden teoreettisiin puoliin tutustumisen perusteella on aineistosta pystytty erottelemaan. Kyseessä ei siis ole välttämättä ainoa totuus, tai löydetyt teemat eivät ole välttämättä ainoita mahdollisia löydettävissä olevia, mutta tässä hetkessä omatuilla resursseilla löydettyjä. Vilkan (2021) mukaan laadullisen tutkimuksen merkittävä piirre onkin se, että tarkoituksena ei voi olla löytää yhtä totuutta tutkittavasta aiheesta, vaan pikemminkin tuoda näkyviksi merkittäviä näkökulmia, joita arkiajattelulla ei tavoiteta.

Eettisenä huomiona kaikkea tutkimusta tehtäessä, täytyy tutkijan rooli huomioida ja tiedostaa tähän liittyvien ennakkokäsitysten ja valintojen seuraukset ja merkitykset. Taustaoletuksena tälle tutkimukselle on ajatus siitä, että lastenkirjoista olisi löydettävissä kasvatuksellisia sisältöjä tai tiettyjä arvoja, joita joko selvästi tai piiloisesti halutaan välittää, ja aineistoa tutkitaan ja tulkitaan tästä näkökulmasta.

Lastenkirjallisuuden hankalasti määriteltävyys on tässä tutkimuksessa ratkaistu osittain sillä, että lastenkirjoihin kuuluvat teokset on saatu valmiiksi määriteltyjen tilastojen mukaan. Osaltaan aineiston valitseminen tilastojen mukaan lisää myös tutkimuksen luotettavuutta, sillä aineistovalinnat on ulkoistettu tutkijan mieltymysten ulkopuolelle, joten subjektiivinen käsitys jostakin aiheesta tai kirjoista suosittuina, ei tässä tutkimuksessa vaikuta aineiston valintaan. Vaikka käytetty ja tutkittu aineisto rajautuu tämän hetken lastenkirjallisuuden suosituimpiin teoksiin, on hyvä muistaa, että saadut tulokset eivät ole yleistettävissä kaikkeen tällä hetkellä suosiossa olevaan

lastenkirjallisuuteen, vaan tulokset kertovat tutkijan perustellun näkemyksen kyseisistä teoksista.

LÄHTEET

- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. (2021). *Kasvatussosiologia*. (6., päivitetty painos). PS-kustannus.
- Apo, S. (2001) Klassinen satutraditio. Teoksessa Suojala, M., Karjalainen, M., & Heinonen, S.-L. (toim.) *Avaa lastenkirja! : johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön*. Lasten keskus.
- Havukainen, A. & Toivonen, S. (2018) *Tatu ja Patu, elämä ja teot*. Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Havukainen, A. & Toivonen, S. (2020) *Tatu ja Patu – kovaa menoa kiskoilla*. Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Havukainen, A. & Toivonen, S. (2021). *Tatu ja Patu kesäleirillä*. Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Hunt, P. (1994). *An introduction to children's literature*. Oxford University Press.
- Kallioniemi, T. & Penna, V. (2022) *Rapiseva reppu*. Karisto / Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Kokkonen, S. (2023) *Kasvaa tytöksi joka itsekin uskaltaa. Suomalaisen tyttökirjallisuuden kasvatuksellisia sisältöjä ja merkityksiä etsimässä*. [väitöskirja, Turun yliopisto]. UTUPub Turun yliopiston julkaisuarkisto. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/174522/Annales%20B%20620%20Kokkonen%20VK.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kunnas, M. & Kunnas, T. (2022). *Pippendorfin kirjavat kummitukset*. Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Laakso, M. (2007). Vink, vink ... Lastenkirjallisuuden silmäniskuja aikuislukijalle. Teoksessa Karttunen, L. & Laakso, M. (toim.) *Huumorin aiheita ja vaiheita kaunokirjallisuudessa*. Tampereen yliopisto, taideaineiden laitos.
- Lammenranta, M. (1991). Kirjoista oppiminen. *Informaatiotutkimus*, 10(3), 75–79.

- Laukka, M. (2001). Sotketut peikon kasvot – Kuvakirjat ja kirjojen kuvat. Teoksessa Korolainen, T. (toim.) *Kirjaseikkailu : lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas*. Tammi.
- Mustola, M. (2014a). Johdanto. Teoksessa Mustola, M. (toim.) *Lastenkirja. Nyt*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Mustola, M. (2014b). ”Pertti hyppäsi kerrostalon katolta” Tulevien lastentarhanopettajien kirjoituksia lastenlyriikan epämukavista aiheista. Teoksessa Mustola, M. (toim.) *Lastenkirja. Nyt*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Noronen, P. & Bast. T. (2018). *Supermarsun rohkeuskirja*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Parviainen, L. (2023). *Lastenkirjojen lainaustilastot*. Henkilökohtainen sähköpostiviesti 26.9.2023. Viestin saaja: Vilma Veckman.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Esipuhe. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Koski, L. (2020). Teksteistä teemoiksi. Dialoginen tematisointi. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Rinne, R., Kivirauma, J., & Lehtinen, E. (2015). *Johdatus kasvatustieteisiin* (8. uudistettu painos). PS-kustannus.
- Sagulin, M. (2009). Risto Roopenpojan ihmeellinen elämä kansakoulun klassikkona. *Kasvatus & Aika*, 3(2).
- Sarmavuori, K. (1993). *Kohti aktiivista, ymmärtävää ja oppivaa lukemista: Lapsi ja lukeminen -projektin lähtökohdat*. Turun yliopisto.
- Suomen Kustannusyhdistys (2023). Taulukko vuoden 2022 myydyimmistä kirjoista Suomessa. Luettu 21.9.2023 osoitteesta:
<https://www.kustantajat.fi/media/bestsellerit-verkkoon-2022.pdf>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Tammi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022:2a, OPH-2277-2023 (2023).
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf
- Vilkka, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. (5., päivitetty painos.). PS-kustannus.

Ylönen, S., & Heikkilä-Halttunen, P. (2017). Kauhun ja lukijuu-
lastenkirjallisuudessa. *Kirjallisuudentutkimuksen Aikakauslehti Avain*, 3,
94–105. <https://doi.org/10.30665/av.66383>